

VROUWENDAG IN LAOS

Het feestje is dáár

Het is in Laos de enige dag in het jaar dat mannen zelf hun avondeten koken en hun eigen biertjes inschenken: **Internationale Vrouwendag**. Overheidsgebouwen zijn gesloten, kinderen gaan niet naar school en vrouwen trekken erop uit om hún dag te vieren. Journalist en Laos-kenner Wilke Martens blikt terug. 'Bier speelt de hoofdrol op deze dag.'

Kom, ga mee bier drinken, het is Women's Day,' zegt Paet Leungsavan, half in het Engels en half in het Laotiaans. Bedenklijk kijk ik om me heen. De eigenaar van het toeristenbureautje waar ik vrijwilligerswerk doe, is nergens te bekennen. Als ik mee ga, zal ik het kantoor moeten sluiten en loopt het bureau omzet mis. Paet, de 39-jarige vrouw van de eigenaar, die het naastgelegen restaurant runt, wuift het dilemma weg. 'Boh pen yang,' lacht ze, geen probleem, waarop we het kantoor, haar restaurant en het woonhuis afsluiten. Een krat Beerlao, tassen vol met eten en haar twee dochttertjes Mona en Lisa (Paet zegt het beroemde schilderij van Leonardo da Vinci te kennen, al heeft het

haar niet geïnspireerd tot de namen van haar dochttertjes), worden in de auto gezet. Als we aankomen bij de Nam Tharivier zijn Paets vriendinnen al druk bezig. Ze koelen bier in de rivier, stoken een houtvuurtje om straks de vis te kunnen barbecueën en stalen de rest van het eten uit op bananenbladeren op de grond.

Het is 8 maart 2015 in Luang Namtha. Dit stadje in het noorden van Laos ligt op zo'n 170 kilometer van de grens met Thailand en maar 50 kilometer van de grens met China. De weg die tussen de twee grensplaatsen door de bergen slingert, is een belangrijke economische ader voor het gebied. Zo maken veel toeristen op deze Thaise grensovergang de oversteek naar Laos, om vanuit Luang Namtha in het na-

Land van minderheden De Laotiaanse regering erkent officieel 49 verschillende etnische minderheden, al is er in de etnografie geen consensus over het precieze aantal. Ongeveer de helft van de 6,8 miljoen inwoners van Laos behoort tot een etnische minderheid.

bijgelegen Nam Ha National Protected Area te gaan wandelen en om dorpjes van etnische minderheden te bezoeken. Het stadje telt veel *guesthouses* en restaurants, net als dat van Paet, gericht op westerse toeristen.

'Die toeristen kunnen wel een dag wachten,' zegt Paet en schenkt een glas bier in. 'Men leo,' zeg ik, inderdaad. Paet runt namelijk niet alleen het restaurant, maar heeft ook een fulltimebaan als verpleegkundige bij het leger. In de lunchpauze en na het werk verruilt ze haar uniform – een donkergroene *sin*, de traditionele rok, en een donkergroene blouse – voor westerse kleding en staat ze in de keuken. Daarnaast houdt ze, als vrouw des huizes, de financiën bij van zowel het restaurant als het bedrijfje van haar man.

Oogsttijd in de rijstvelden. Zowel mannen als vrouwen helpen mee om de rijst te oogsten

Aan het jaarlijkse Boat Racing Festival doen sinds 1993 ook vrouwenteams mee, zoals hier in Luang Namtha

De zorg voor Mona en Lisa komt daar nog bovenop, al staan Paets moeder en zussen altijd klaar om de kinderen uit de familie beurtelings op te vangen. En haar man? Die is het grootste deel van de dag de hort op, 'voor zaken'.

SOCIALISTISCH ERFGOED

Het jaar daarvoor was ik ook al bij de viering van Internationale Vrouwendag in Luang Namtha. Niet alleen familie en vrienden van mijn gastgezin werden opgetrommeld, maar er gingen ook enkele toeristen mee. Alles werd uit de kast gehaald om *wan puying* te vieren: we voeren per kajak over de Nam Tha naar de jungle, waarna we konden zwemmen of van de zon konden genieten. Het bier vloeyde rijkelijk, er werd *lao hay* (een bijzondere soort rijstwhisky) gehaald en heerlijk eten klaargemaakt. Na dit Laotiaanse bacchanaal ter ere van de vrouw, waren het echter de vrouwen die de hele boel konden opruimen, terwijl de mannen koers zetten naar de bar.

Aanvankelijk dacht ik dan ook dat het feest met vrouwen weinig te maken had, maar dat het voor toeristen georkestreerd was. Pas later hoorde ik dat Vrouwendag wel degelijk een officiële feestdag is in de Lao People's Democratic Republic, zoals het land sinds de overwinning van de communistische partij in 1975 officieel heet. →

Daar ging een bloederige burgeroorlog, die meer dan twintig jaar duurde en sterk verweven was met de Vietnamoorlog, aan vooraf. De overwinning bracht relatieve rust in het door bommenregens verwoeste land, maar drukte ook een grote stempel op de samenleving. 'Vrouwendag heeft sterke ankers in de socialistische beweging,' legt dr. Roy Huijsmans van het International Institute of Social Studies uit. Hij heeft verschillende onderzoeken gedaan in Laos, onder meer op het gebied van jongeren, gender en migratie. 'De regering heeft een ferm beeld van de rol van vrouwen in de samenleving, zij moeten zorg dragen voor de cultuur.'

POLITIEK IDEALBEELD

Door middel van billboards worden de deugden (een goede burger, goede moeder en goede vrouw zijn) en de plichten (verdedigen van socialisme en vrouwenemancipatie) van vrouwen gepropageerd: zo wordt op de ene tekening gewezen op de zorg voor kinderen, terwijl op andere vrouwelijke soldaten worden afgebeeld. Het is een politiek ideaalbeeld van de samenleving, dat ver van de culturele werkelijkheid afstaat. In tegenstelling tot één Laotiaanse, socialistische samenleving, wordt het land bevolkt door 49 etnische minderheden, met ieder hun eigen taal, tradities en cultuur. 'Zowel de grote etnische diversiteit als de politieke inrichting maakt van Laos een complex land,' zegt Huijsmans. 'Politiek gezien heeft de Partij na de oorlog de situatie van Vietnam overgenomen, maar qua cultuur hebben Laotianen veel meer gemeen met de Thai.'

De Thaise popsongs knallen zo hard uit de speakers dat de glazen ervan trillen. Gelukkig blijven die aan de tafel plakken door al het bier dat erop gemorst is. Op een paar flatscreens worden de bijbehorende Thaise videoclippen vertoond. Jonge zangers met te hippe kapsels gaan kapot van verdriet omdat hun lief wordt aangereden door een auto, of schaars geklede dames beelden heftig dansend uit dat ze alleen voor hem 'hun hart openen'. Eerder die dag was ik nietsvermoedend inge-

gaan op een uitnodiging voor een potje petanque, maar al snel bleek Beerlao, het nationale bier, de hoofdrol te spelen op deze zondagmiddag. En *pusao*, de meisjes.

Het was me al eerder opgevallen dat meiden in Luang Namtha volop uitgaan. Het is voor een groepje vriendinnen geen probleem om naar de lokale disco te gaan of naar een van de 'rijstbars', zoals ik ze noem: grote, open restaurants op houten palen, met riant uitzicht op de rijstvelden. Soms zit een groepje alleen, maar veel vaker schuiven meiden aan bij mannelijke studiegenoten of mannen door wie ze worden uitgenodigd. Aan tafel zorgen de vrouwen ervoor dat de glazen altijd gevuld zijn en dat er eten wordt besteld; de mannen betalen uiteindelijk de rekening.

'Mogen jongens en meisjes eigenlijk zelf bepalen met wie ze trouwen?', vraag ik aan Tom, een van de vrienden uit het gezelschap, die gestudeerd heeft en goed

'NA HET LAOTIAANSE BACCHANAL TER ERE VAN DE VROUW, WAREN HET DE VROUWEN DIE DE BOEL KONDEN OPRUIJEN'

Mannenbolwerk De grootste religie is boeddhisme. Alleen mannen mogen monnik worden. In verschillende (delen van) tempels worden vrouwen niet toegelaten. De monniken zijn wel afhankelijk van vrouwen, bijvoorbeeld voor de stof van hun oranje gewaden.

Twee uur meer De Women's Union heeft geschat dat vrouwen in rurale gebieden zo'n twee uur per dag meer werken dan mannen. Huijsmans: 'Vrouwen doen het zwaarste werk in de rijstvelden.'

Koken wordt vrijwel altijd aan vrouwen overgelaten, of het zoals hier gaat om de avondmaaltijd in huis of om het eten tijdens feesten

Engels spreekt. 'Natuurlijk!', antwoordt hij, 'maar ik snap niet waarom westerlingen dat altijd vragen. In sommige landen mogen vrouwen niet kiezen, maar in Laos zijn mannen en vrouwen gelijk.'

Ik probeer te achterhalen of die gelijkheid ook in de bar opgaat. Ik vraag of de meiden aan tafel op zoek zijn naar huwelijkskandidaten, of dat er misschien meer wordt verwacht van hen dan het bijvullen van glazen. Mijn vragen worden weggevuifd. 'Dat zijn mannenonderwerpen.'

GELIJKE WEGEN, GELIJKE RECHTEN

Meer nog dan het communistische gelijkheidsideaal of de Thaise populaire cultuur heeft de toegenomen mobiliteit de traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen beïnvloed. Het wegennetwerk waar in de Franse koloniale tijd een begin mee was gemaakt, werd door de communistische partij beetje bij beetje uitgebreid. Nu springen Thaise en Chinese

overheden bij om te investeren in betere verbindingen, om de handel tussen de landen te bevorderen.

'Tot voor kort waren vrouwen aan hun dorp gebonden,' licht Huijsmans toe. 'Ze trouwden met een man uit hetzelfde dorp of met een man van dezelfde etniciteit uit een naburig dorp, en namen het huis en het land over. In tegenstelling tot hun moeders, kunnen jonge vrouwen nu hun dorp verlaten en gaan studeren of werk zoeken in steden of in Thailand.'

Huijsmans benadrukt dat aan die mobiliteit het risico van seksuele exploitatie kleeft. 'Van de andere kant biedt het jonge vrouwen de mogelijkheid zich te ontplooien, door te studeren of juist door een goede match aan de haak te slaan. De migratiestroom van jonge vrouwen én mannen is niet tegen te houden. De regering kan beter inzetten op het veiliger maken van die migratie.'

De economische hervormingen vanaf de jaren negentig en het steeds betere wegennetwerk hebben ervoor gezorgd dat de mogelijkheden in handel en toerisme zijn toegenomen. De 30-jarige Pinkeo Thamavong vertrok juist uit de grote stad. Door de toenemende aantallen toeristen in Luang Prabang, dat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO prijkt, werden de huurprijzen veel te hoog. Ze verhuisde tweeënhalf jaar geleden met haar man en twee dochters naar Luang Namtha, waar ze wel een ruimte kon betalen om haar eigen restaurant te beginnen.

Inmiddels runt ze een succesvol restaurant, maar moet ze het zonder de hulp van haar familie stellen. 'Mijn oudste dochter is 15, dus zij kan na school helpen

'IK SNAP NIET WAAROM WESTERLINGEN ALTIJD VRAGEN OF MEISJES ZELF MOGEN BEPALEN MET WIE ZE TROUWEN. NATUURLIJK MAG DAT'

en op haar zusje letten,' vertelt Pinkeo. 'Mijn man springt bij als het druk is, maar omdat hij geen Engels wil leren, kan hij niet zo goed bestellingen opnemen. Gelukkig is mijn broer nu hier, die studeert in Vientiane en spreekt goed Engels.' Dat haar broer studeert, maar Pinkeo daar nooit de kans toe heeft gekregen, is voor deze familie normaal. 'Als oudste zus heb ik de verantwoordelijkheid voor mijn jongere broers en zussen,' legt ze uit. 'Ik spaar dus niet alleen zodat mijn dochters straks kunnen studeren, maar ik betaal ook mee aan de studie van mijn zusjes.'

Je zou verwachten dat Pinkeo door haar familie flink verwend wordt op 8 maart, maar de dag blijkt niet voor iedereen feest. 'Ik sta vanaf half vijf's ochtends croissants te bakken, net als iedere andere dag.' Toch blijft ze lachen. 'De toeristen komen toch, *Women's Day* of niet!' ■

